

Nr 221.

Av herr **Johansson, Johan Bernhard**, och herr **Rooth**, i anledning av
*Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om
arv m. m.*

I Kungl. Maj:ts proposition nr 17 till årets riksdag har framlagts förslag till lag om arv m. fl. därmed sammanhängande lagförslag. Nämda förslag utgör ett led i den pågående revisionen av ärvdabalken. Med hänsyn till det nära samband, som de spörsmål, vilka regleras i de nu framlagda lagförslagen, hava med övriga ännu ej omarbetade delar av ärvdabalken och särskilt med testamentsrätten, synas goda skäl tala för, att förslagets framläggande bort anstå i avvidan på färdigställande av återstående delar av ärvdabalken, i varje fall testamentsrätten. Någon särskild anledning att utan avseende härå påskynda antagande av en ny arvs lag lär knappast förefinnas. Även torde välgående anmärkningar kunna framställas mot olika delar av förslagen.

För den händelse emellertid den ifrågavarande propositionen, oaktat vad däremot kan vara att erinra, skulle komma att i huvudsakliga delar antagas av riksdagen, föreligger anledning att påyrka ändring i förslagen i nedan angivna avseenden.

En av de väsentligaste avvikelserna från gällande rätt i förslaget till lag om arv består däri, att arvsrätten i hög grad begränsats. För närvarande finnes icke någon som helst begränsning av arvsrätten. Förslaget åter går ut på, att arvsrätt på grund av skyldskap skall tillkomma endast bröstarvingar, föräldrar, syskon och deras avkomlingar, farföräldrar, morföräldrar och föräldrars syskon, varjämte arvsrätt även tillerkänts efterlevande make och adoptivbarn. Alla andra skyldemän än de ovan nämnda bliva enligt förslaget uteslutna från arvsrätt. Vad som härvid mest faller i ögonen är, att sålunda kusiner icke äga arva varandra. Till stöd för den avsevärda begränsning av arvsrätten, som förslaget innehåller, anföres, att arvsrätten numera icke bör grundas endast på blodsbandet, utan att grunden därför fastmera måste sökas »i den på blodsbandet vilande ekonomiska och sociala samhörigheten mellan arvlåtaren och arvingen». Sålunda bör enligt förslaget »arvsrätten begränsas till de skyldemän, hos vilka en sådan samhörighet kan antagas regelmässigt förefinnas». Även om man anser, att någon begränsning av arvsrätten utan olägenhet kan

ske, synes det i varje fall vara att gå för långt att beröva kusiner arvsrätt. Mellan kusiner består ett nära blodsband. Intill år 1845 var till och med äktenskap mellan kusiner förbjudet, om ej Konungen gav lov därtill. Mellan kusiner råder ofta en stark känsla av samhörighet jämväl ekonomiskt och socialt.

I förslaget uttalas bland annat: »Visserligen består samhörighet ofta mellan kusiner under uppväxtåren, men den torde, sedan de nått myndig ålder, regelmässigt ej kunna anses vara nog stark att bära upp en legal arvsrätt.» Det förefaller egendomligt, att den på blodsbandet grundade och ofta genom hela livet fortgående samhörigheten mellan kusiner icke i och för sig skulle kunna anses fullt tillräcklig för att bära upp kusiners arvsrätt. Det är visserligen sant, att senare tidens utveckling på skilda områden av samhällslivet medverkat till att kusiner kommit mera ifrån varandra än i forna tider varit fallet, men ännu består ofta ett nära samband mellan dem, vilket särskilt torde vara förhållandet på landsbygden. Från olika håll har det också för sports starka betänkligheter mot borttagande av kusiners arvsrätt. Förslaget härom synes därför icke kunna räkna på stödet av den allmänna folkopinionen, som borde krävas för en så vittgående lagändring på ett viktigt och ömtåligt område.

I propositionen framhålles, att arvsrättsgränsen bör dragas så, »att ej en allmännare reaktion mot begränsningen uppstår genom upprättandet av testamenten till förmån för de uteslutna arvingarna». Men detta är just vad som kan antagas bli va fallet genom att draga gränsen så snävt, som förslaget gör. Å andra sidan rekommenderar propositionen själv upprättande av testamenten till förmån för kusiner i fall, då samhörigheten mellan dem och arvlåtaren består under äldre år.

Med avseende å testamentsfrågan är det med tillfredsställelse man konstaterar propositionens uttalande om, att någon inskränkning i testamentsfriheten ej ansetts böra äga rum. Emellertid är det ju ofta så, att personer, som sakna närmare arvingar och hava för avsikt att upprätta testamente angående sin kvarlåtenskap, av olika anledningar uppskjuta testamentets skrivande, tills det omöjliggöres på grund av iråkad sjukdom, bråddöd eller andra omständigheter, som icke kunnat förutses. Därtill kommer, att i många fall vederbörande arvlätare på grund av bristande rättskapacitet aldrig varit i tillfälle att upprätta testamente. Under sådana förhållanden är det av stor vikt, att ej arvsrätten begränsas på sätt nu föreslagits, då det ofta kan förhålla sig så, att man kan vara fullt säker på, att den avlidne skulle hava vida föredragit att låta sin kvarlåtenskap gå till en kusin, som kanske stått honom nära, i stället för att det hela skall tillfalla staten, låt vara för användning i allmännyttigt syfte.

Vidare må erinras, att, såvitt framgår av propositionen, icke i något annat land förekommer så stark begränsning av arvsrätten, att kusiner äro därifrån uteslutna.

Enligt nu gällande lag äga förfäder i tredje led, farfarsfar etc., arvsrätt framför kusiner. Om man nu anser nödvändigt, att förslaget till lag om arv

kompletteras därutinnan, att även kusiner erhålla arvsrätt, skulle, med utgångspunkt från gällande rätt, konsekvensen bjuda, att jämväl förfäder i tredje led bibehållas vid dem nu tillkommande arvsrätt. Då emellertid arv så gott som aldrig torde tillfalla förfäder i tredje led, lärer deras uteslutande från arvsrätt sakna praktisk betydelse.

I 5 kap. 1 § av förslaget till lag om arv har upptagits ett stadgande av innehåll, att, om arvinge ej finnes jämlikt de förut i lagförslaget givna bestämmelser, arvet skall tillfalla en fond, benämnd allmänna arvsfonden. Denna fond skall enligt ett särskilt lagförslag utan sammanblandning med andra medel förvaltas av statskontoret såsom en särskild fond för främjande av barns och ungdoms fostran. Till stöd härför har i propositionen anförts bland annat, att det är av vikt, att reformen ej framkallar den uppfattning, att det allmännas arvsrätt innebär en konfiskation av arven, samt att det särskilt från sådana arvlätares synpunkt, vilka icke blivit i tillfälle upprätta testamente, är vida mindre stötande, om arven gå till ett ändamål, vilket det för dem kunde hava tett sig naturligt att tillgodose genom testamente, än om arven indragits till staten.

För bedömande av frågan om användningen av de medel, som kunna komma att, där arvsberättigade icke finnas, tillfalla arvsfonden, vore en beräkning om storleken av dessa medel önskvärd. Det erbjuder givetvis betydande svårigheter att på förhand verkställa en sådan beräkning med någon större grad av tillförlitlighet. Arvsstatistiken för år 1920 utvisar, att kusiner då erhållit i arv 404,499 kr. och avlägsnare släktingar 103,489 kr., vilka belopp, om den efterlevande make nu tillkommande arvsrätt då ägt rum, skulle hava minskats till 384,635 kr. resp. 99,089 kr. Ifall då icke några arvingar alls finnas, tillfaller på grund av nu gällande bestämmelser kvarlåtenskapen såsom danaarv staten eller vissa städer med danaarvsrätt. Enligt den utredning, som verkställts av lagberedningen i dess till grund för propositionen liggande förslag (sid. 251—252) har beloppet av statens danaarv för tioårsperioden 1913—1922 uppgått till i genomsnitt 25,582 kr. per år, varav emellertid en väsentlig del eller i medeltal 16,074 kr. per år efterskänkts, så att staten årligen i medeltal erhållit 9,508 kr. Härtill kommer beloppet av de danaarv, som enligt särskilda stadganden nu tillkomma vissa städer, vilken rätt enligt de föreliggande lagförslagen är avsedd att upphöra. Enligt uppgifter i propositionen hava under nämnda tioårsperiod influtna danaarvsbelopp, efter avdrag av efterskänkta danaarv, utgjort i genomsnitt per år för Stockholm omkring 9,400 kr. och för Göteborg omkring 1,500 kr. I övriga städer med danaarvsrätt synes under berörda tid intet alls eller endast obetydliga belopp hava influtit i danaarv.

Att med ledning av förestående siffror med större grad av säkerhet kunna bedöma storleken av de belopp, som vid bifall till propositionen kunna antagas komma att tillfalla arvsfonden, torde icke låta sig göra, framför allt därför, att införande av en begränsning av arvsrätten otvivelaktigt kommer att medföra en avsevärd ökad användning av testamentsinstitutet. I varje fall synes det uppenbart, att, för den händelse, såsom ovan ifrågasatts, arvs-

rätt fortfarande medgives kusiner, de belopp, som eljest skulle hava tillfallit arvsfonden, komma att högst betydligt nedgå.

Vid nu angivna förhållanden synes närmare erfarenhet om storleken av de arvsmedel, som enligt den nya lagstiftningen kunna komma att tillfalla det allmänna, böra avvaktas, innan särskilda bestämmelser meddelas om förvaltningen av berörda medel, vilka tillsviðare torde böra behandlas på samma sätt som nu inflytande danaarvsmedel. Någon anledning att nu besluta att för ändamålet upplägga en särskild fond, mot vars anordnande på förslaget sätt starka betänkligheter för övrigt kunna resas, torde därför ej föreligga.

Under återopande av vad som nu anförts, hemställes,

att, för den händelse det i förevarande proposition nr 17 framlagda förslaget till lag om arv skulle komma att i hudsakliga delar av riksdagen antagas, riksdagen ville

dels besluta sådan ändring i förslaget till lag om arv,

att till § 3 i kap. I av nämnda lag fogas ett tillägg av innehåll, att kusiner erhålla arvsrätt närmast efter de i berörda paragraf omförmälta arvingar,

samt att, då arvinge ej finnes enligt lagförslaget med ovan nämnda tillägg, arvet skall tillfalla staten;

dels ock avslå det i förevarande proposition ingående förslag till lag om allmänna arvsfonden.

Vidare hemställes, att vederbörande utskott ville formulera lagtexten till de ändringar i ifrågavarande lagförslag som ovan angivits eller därav må kunna föranledas.

Stockholm den 30 januari 1928.

J. B. Johansson,
Fredrikslund.

Axel Rooth.